

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АРТИКЛІВ ЗІ СЛОВАМИ “LANGUAGE” ТА “SPEECH”

Бачинська А.А.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Мова реалізується через мовлення, точніше через лінгвістичне спілкування між двома або кількома людьми. Воно виражене засобами зв'язаної комунікації, найчастіше у формі речень. Усі слова в реченні пов'язані між собою за правилами граматики, вони змінені та поєднані разом для вираження думок та почуттів. Граматична структура мови, як науки, це і є система законів (правил), які керують зміною граматичних форм слів та побудовою речень.

Головна різниця між граматичною структурою англійської та української мови полягає у способах вираження граматичних зв'язків між словами у словосполученнях та реченнях. В українській мові ці зв'язки виражені флексією. В англійській вони переважно виражені порядком слів та структурними словами. Розрізняють дві граматичні структури – синтетичну та аналітичну.

Сучасна англійська мова є аналітичною, але має «залишки» синтетичної структури. Спостерігається наступні чотири способи зміни граматичних форм слів: вживання зміни звуків, вживання найвищого ступеня, вживання суфіксів, вживання аналітичних форм.

Аналітичні форми складаються з двох компонентів: допоміжного та смислового. Допоміжний не виражає свого лексичного значення, але змінюється граматично. Смилове слово вживається як незмінний елемент і має лексичне значення. Аналітичні форми вживаються у формуванні часів, відмінків та ін.

З чотирьох способів зміни граматичних форм в сучасній англійській мові продуктивними є тільки два: вживання суфіксів та вживання аналітичних форм. У зв'язку з їх лексичним значенням, морфологічними рисами, синтаксичними функціями та формами словосполучень, які вони утворюють, усі слова належать до певних класів (груп), які називаються частинами мови. В сучасній англійській мові їх є 12.

Усі частини мови поділяються на смислові та структурні слова. Смислові слова мають повне лексичне значення; вони позначають речі, їх якість, дії, стан та умови. Вони є незалежними частинами речення, тому можуть виступати підметом, присудком, додатком, означенням чи обставиною.

Структурні слова не мають лексичного значення і не можуть вживатися як незалежні частини речення. Вони поділяються на поєднуючі та детермінуючі (визначаючі). Поєднуючі вживаються для граматичного поєднання слів або для формування граматичної форми певної частини речення. До них відносяться: прийменники, сполучники, модальні дієслова, допоміжні дієслова. Детермінанти

вживаються для точного визначення значення смислових слів до яких вони мають відношення. Це артиклі, частки та займенники.

Межа між структурними та смисловими словами не є точно визначеною. Одне й те ж слово в різних контекстах може вживатися як смислове так і структурне.

У даній статті ми зупинимось на артиклі. Що таке артикль? Це структурне слово, яке вживається як детермінанта іменника. У сучасній англійській мові розрізняють два артиклі - неозначений артикль **a (an)** та означений артикль **the**. Проблемою вживання англійського артикля займалися: Смирницький А.И., Ахманова А.С., Есперсен О.А., Поттер С., зокрема Миронец Ю.А., Сергеева Т.Н., Крістоферсен П. та Коллінсон В.Е.

Метою нашого дослідження є підтвердження семіотичного характеру функціонування системи артиклів. Завданням дослідження є довести на конкретних прикладах, що:

1. Головною функцією артикля в мовленні є дейктична.

2. Вибір артикля відбувається у відповідності до значення кожного артикля і визначається вимогами ситуації, тобто, що артикль пов'язаний мовною ситуацією, змістом, метою висловлювання.

Неозначений артикль **a (an)** походить від староанглійського числівника *an (one)*, який пізніше набув значення *якийсь, один*. Числівникове значення є чітко вираженим в таких виразах як *“in a minute”, “at a time”, “twice a day”* etc. Внаслідок того, що неозначений артикль походить від числівника, він не вживається перед іменниками, які стоять в множині.

Означений артикль **the** походить від староанглійського вказівного займенника *that*. В деяких випадках він зберіг вказівне значення і в сучасній англійській мові: *“nothing of the (that) kind”, “under the (those) circumstances”*. На відміну від неозначеного, означений артикль вживається як з іменниками в однині, так і в множині. Ці два артиклі пов'язані з іншими детермінантами (*the=this, that the same; a (an)=some, any, such*).

Головна функція англійського артикля в мовленні – це фіксація його дейктичної функції, тобто обов'язкове вказування на зміну відношення мовця та слухача до предмета, який позначений іменником [10, с.592]. З цього випливає, що артикль є не просто визначальним допоміжним словом, яке формує іменник, але поєднується з ним синтаксично, згідно з особливими законами коллокації. Його роль є більш вагомою, так як в лексико-фразеологічній сумісності з тим чи іншим іменником вибір артикля визначається змістом сказаного в цілому.

Тому, можна сказати, що артикль, з одного боку, залежить від іменника, оскільки він пов'язаний з ним певними законами лексико-фразеологічної сумісності, а з другого боку, є незалежним від нього, оскільки в межах певної сумісності його вибір є досить вільним.

Така часткова незалежність артикля від іменника є особливістю англійської мови, в якій іменник майже повністю втратив свої морфологічні категорії. В інших мовах, наприклад в німецькій, шведській, французькій, артикль дуже

складним чином пов'язаний з категорією роду. Тому в цих мовах існує єдиний спосіб, яким можна визначити рід або відмінок іменника.

Майже повна незалежність артиклів від морфологічних категорій іменника призвела до того, що в англійській мові їх функціонування в мовленні стало до певної міри подібним функціонуванню простої системи закону – коду. Подібність з кодом проявляється в тому, що вживання артикля визначається в англійській мові потребами спілкування та великою мірою залежить від мовця, від того, який сенс він вкладає у висловлювання.

Можливість уподібнювати систему артиклів до коду полегшена тим, що в англійській мові артиклі майже завжди однозначні [5, с.46]. Означений артикль завжди має значення індивідуалізації. Він або виділяє предмет «всередині» даного класу предметів, або об'єднує весь клас і протиставляє його іншим класам предметів. Неозначений артикль завжди має значення класифікації. Він класифікує іменник як частину, яка належить до певного класу однорідних частин, причому кожен «представник» може замінити цілий клас [3, с.18]. Нульовий артикль, тобто відсутність артикля, завжди має значення узагальнення. Він вживається тоді, коли потрібно виразити саме опосередковане найменування предмета поза будь якої класифікації або індивідуалізації.

Таким чином, функціонування системи артиклів як слів носить семіотичний характер. Це означає, що вибір артикля відбувається у відповідності зі значенням кожного артикля і визначається вимогами спілкування. Він пов'язаний з мовною ситуацією, змістом та наміром висловлюваного.

Таку відносну «свободу» вживання артиклів пов'язує той факт, що правила в граматиках часто відповідають існуючим мовним фактам. Ці правила прив'язані до певних ситуацій і не враховують семіотичного характеру функціонування артиклів [5, с.46]. Так нормативні граматики наказують вживати неозначений артикль при першому згадуванні предмета, а означений при повторному [12, с.304]. Однак в дійсності послідовність артиклів може бути іншою. Предмет вже при першому згадуванні може виступати з артиклем **the**, хоча з точки зору норми найбільш правильним та логічним має бути інший варіант. Наприклад, в наступному реченні іменник “*language*” спочатку вжитий з означеним артиклем, а потім з неозначеним: *E.g. We cannot know too much about the language we speak every day of our live. Most of us, it is true, can get along fairly well without knowing very much about a language.*

Система артиклів, яка служить для зміщення та фіксації дейктичної орієнтації мовлення, функціонує в межах природної мови. Тому висновок про семіотичний характер цієї системи справедливий тільки у відомих межах. Артиклі в англійській мові залишаються словами даної мови та підкорюються її законам. Це проявляється здебільш в тому, що артикль тісно пов'язаний з ритмічним та просодичним оформленням висловлювання [8, с.41]. Він дозволяє уточнювати думку, надавати їй різних відтінків, і може використовуватися як стилістичний засіб. Розглянемо, наприклад, якими основними причинами зумовлено зміщення дейктичної орієнтації в рамках опозиції «означений артикль – нульовий артикль».

Як показав проаналізований матеріал, ця опозиція є найбільш поширеною. Порівняємо: 1. *It is not in the ordinary sense literary criticism, for the emphasis is on form and technique, on the construction of sentences, the choice of words and the use of language generally.* (G.H. Vallins. *The Best English*). 2. *Such judgments have little to do with intrinsic quality of language, but are simply due to association.* (Ch.Barber. *Linguistic Change in Present-Day English*).

Справа в тому, що у книгах Веллінза та Чарльза Барбера, з яких узяті наведені приклади, йдеться про конкретну мову – англійську. Тому вживання слова “*language*” з означеним артиклем було б повністю допустимим. Тим не менше, в обох прикладах слово “*language*” вживається з нульовим артиклем. Вибір нульового артикля визначається змістом чи наміром сказаного. І в першому і в другому випадку автору важливо було показати, що мається на увазі мова як одна з самостійних семіологічних систем, і, яка є найважливішим засобом спілкування членів даного людського колективу. Вживання нульового артикля веде до термінологізації слова “*language*”.

Термінологізація слова – явище, яке поширене в текстах наукового стилю. Головне завдання цих текстів – науковий опис явищ дійсності. Такий опис неможливий без наукової абстракції, без уведення термінів та понять.

Проведені аналізи різних випадків зміщення та фіксації дейктичної орієнтації мовлення у межах основних категоріальних опозицій підтверджує висновок про семіотичний характер функціонування системи артиклів. Вибір артикля визначається змістом та наміром висловлюваного. Він залежить від мовця і є у цьому сенсі ніби вільним.

Переконливим прикладом «вільних» у вживанні артиклів є термінологізація, яка полягає в тому, що у наукових текстах слово може наближатися за своїм значенням до терміна і, відповідно, вживатися з нульовим артиклем. Термінологізації можуть підлягати не тільки слова, але й цілі словосполучення, причому значну частину таких словосполучень складають конструкції з прийменником “*of*”. У випадку термінологізації словосполучень значення узагальнення, яке властиве нульовому артиклю, поширюється на ціле словосполучення. Воно ніби «глобалізується», стає єдиним семантичним цілим. Термінологізація втягує в сферу дії нульового артикля велике число слів та їх складових еквівалентів та здійснює значний вплив на норму вживання артиклів у науковому мовленні. Практично будь-який іменник може наблизитися за своїм значенням до терміна та може бути вжитим з нульовим артиклем. Можливість вживання нульового артикля у цьому випадку є необмеженою.

Вивчення артикля традиційно пов’язувалося з лексичним значенням іменника. Однак, дослідження особливостей сполучення артиклів з іменниками (їх коллокаційних особливостей) зводилось до створення та вдосконалення різних логіко-семантичних класифікацій іменників та опису випадків вживання артиклів з іменниками різних класів.

У сучасних граматиках та навчальних словниках англійської мови широко вживається класифікація, запропонована Отто Есперсеном. Згідно з якою усі

іменники поділяються на ті, що позначають предмети даного класу (злічувані) та ті, що позначають маси речовин (незлічувані). Іменники, які належать до першого класу, мають форми множини і вживаються в однині з неозначеним артиклем. Іменники, що належать до другого класу, не мають форму множини і можуть вживатися з нульовим артиклем.

Вже Отто Есперсен відмітив, що один і той самий іменник може одночасно бути злічуваним і незлічуваним. Тому провести чітку межу між цими двома класами дуже важко. Особливо великі труднощі виникли при складанні навчальних словників, у яких кожен іменник повинен був мати примітку, чи є він злічуваним чи ні. Виявилось, що набагато доцільніше класифікувати не самі іменники, а їх значення.

Опис норм вживання артиклів з різними іменниками – найважливіша задача будь-якого навчального словника сучасної англійської мови. Тому, поряд з тлумачними словниками, навчальні (нормативні) словники є основним джерелом відомостей про лексико-фразеологічне сполучення артиклів з великою кількістю іменників. Вивчення навчальних словників та порівняння їх з тлумачними словниками дозволяє судити про варіативність норми вживання артиклів і про її мінливість.

На жаль, в сучасних навчальних словниках норма вживання артиклів представлена, здебільшого, саме поділом значення іменників на злічувані та незлічувані. В результаті, практично не відображені особливості сполучення різних іменників з певним артиклем. У багатьох випадках залишається неясним питання про можливість вживання нульового та неозначеного артиклів.

Зупинимося на конкретному вживанні артиклів з іменниками “*language*” та “*speech*”, щоб показати різницю між двома поняттями. Ми дотримуємося думки деяких граматиків, які відмовились прийняти існування «нульового артикля» або «нульову форму неозначеного артикля». Артиклі не є граматичними морфемами, і їхні значення не є спорідненими. Артиклі – слова, а відсутність слова не може рахуватись як нульове слово. Ми не говоримо про нульові речення або про нульові незмінні частини (суфікси, префікси). Також нема причини говорити і про нульові артиклі. Тому ми торкнемось тільки вживання означених і неозначених артиклів з вищевказаними словами.

Спочатку розглянемо, що ми називаємо «мовою» (“*language*”) та «мовленням» (“*speech*”). Слово “*language*” включає в себе найзагальніше поняття. Мова - це слова та їх вживання; форма слів, вживаних нацією або расою; спосіб вживання слів, фраз, та ін. в професії; знаки, вживані як слова (мова жестів). У цьому сенсі ми розрізняємо юридичну мову, дипломатичну мову, розмовну мову, мову Шекспіра, і т.п.

Іменник “*language*” має дуже загальне значення. Кожна нація, країна, плем'я має свою мову. Існує біля 5 тисяч мов, не говорячи про діалекти, різні вимови та акценти. Але мова країни (нації) завжди літературна і має свою граматичну структуру, свою морфологічну та фонетичну характеристику.

Основними одиницями мови та мовлення є фонема, морфема, слово та речення. Фонема є найменшою диференціюючою частиною. Морфема – це найменша смислорозрізнаюча частина. Слово – це найменша номінативна частина мови. Речення – це найменша одиниця комунікації. Комунікація – це спрямована думка. Існує система координат, щоб зафіксувати положення або напрямок думки і мовлення. Дійсно, тільки явища, присутні в кожному акті мовлення, можуть служити віссю координат. Ними є: акт мовлення, промовець (або письменник), дійсність (з точки зору промовця).

Ці явища міняються з кожним актом мовлення, але загалом вони постійні, тому що вони завжди є там, де є мовне спілкування.

Акт мовлення є подією, з якою всі інші події, згадувані в реченні, співвідносні в часі (*now, yesterday, tomorrow, etc.*). Промовець – це людина, з якою інші люди та речі, згадувані в реченні, співвідносні. Це співвідношення зафіксоване граматично в категоріях осіб дієслова та лексико-граматично в таких словах, як: *I, you, he, she, it, they, student, river, etc.*

Отже, “*language*” та “*speech*” близькі за значенням. Єдиною різницею є те, що “*speech*” (мовлення) – це сила, акт, спосіб спілкування мовою (“*language*”). Обидва іменника беруться до уваги як абстрактні. Вони можуть вживатися з неозначеним, означеним та нульовим артиклями. Порівняємо речення: 1. *Language is the main means of communication.* – Не вжитий жодний артикль, тому що іменник має дуже загальне значення. 2. *English is a foreign language.* – Вжитий неозначений артикль, щоб показати, що з багатьох мов в світі англійська є одна з іноземних (для людини). 3. *People usually speak the national language of their country.* – Вжитий означений артикль, тому що є очевидним, що кожна нація має свою мову. 4. *English is a truly international language.* – Неозначений артикль вказує, що англійська – одна з таких мов. 5. *The lecturer delivered the speech in the English language.* – Вжитий означений артикль, щоб показати конкретне мовлення в мові, яку він вживав. 6. *Latin is a dead language.* – Вжитий неозначений артикль, щоб показати існування інших мов, які вже вимерли. 7. *A comparatively simple language like English.* 8. *The reduced sentence resolves itself into the subject of discourse – the mayor – and the predicate – is going to deliver a speech.*

Частіше всього, іменники “*language*” та “*speech*” набувають конкретних форм, конкретних дій, способів, і, отже, вони вживаються з усіма артиклями залежно від ситуації.

Вивчення системи артиклів в англійській мові показує, що її функціонування визначається тільки необхідністю спілкування і в цьому сенсі є вільним. У науковому стилі найбільш вільним є вживання нульового артикля. Це пояснюється тим, що вибір нульового артикля в текстах наукового стилю часто пов'язаний з термінологізацією слова чи його складного еквівалента, тобто словосполучення. Термінологізація залучає до дії нульового артикля велику кількість слів та словосполучень і показує значний вплив на норму вживання артиклів в стилі наукової мови. Вибір артикля визначається змістом та наміром висловлюваного і тісно пов'язаний з ритмічним оформленням цього

висловлювання. Він дозволяє уточнювати думку, надавати їй різних відтінків і, таким чином, може розглядатися як важливий стилістичний засіб.

У процесі дослідження ми дійшли таких висновків: 1. Специфікація англійських артиклів полягає в тому, що їх функціонування в мові носить подвійний характер. З одного боку, воно може розглядатись як семіотичне, оскільки воно зумовлене необхідністю спілкування, мовленнєвої ситуації. З іншого боку, вживання артиклів визначається законами даної мови та пов'язане з лексичним значенням іменника. Вибір артикля буде правильним лише за умови врахування усіх цих критеріїв.

2. Слова “*language*” і “*speech*” можуть вживатися з будь-яким артиклем.

3. Для того, щоб визначити, який саме артикль потрібно вжити в даній ситуації, необхідно знати всі значення даних слів та контекст, у якому вони вживатимуться.

4. Вживання артикля також залежить від того, чи цей іменник має загальне значення або ж дещо конкретизує.

Перспективи наших подальших досліджень пов'язані з вивченням дійсної функції артиклів на матеріалі мовлення різних функціональних стилів з використанням принципів контрактивної лінгвістики.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М.: Советская Энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Миронец Ю.А. История учений об артикле в грамматиках английского языка / Ю.А.Миронец.– Л., 1969. – 208 с.
3. Сергеева Т.Н. К вопросу о значащем отсутствии артикля перед именами существительными в современном английском языке: автореф. дис... кандидата филол. наук / Т.Н.Сергеева. – М., 1952. – 18с.
4. Смирницкий А.И. Морфология английского языка / Александр Иванович Смирницкий / Под ред. В.В.Пассека. – М.: ИЛ., 1959. – С.380-387.
5. Akhmanova O.S. Linguistics and Semiotics / O.S.Akhmanova, R.F.Idzelis. – Moscow: MGU, 1979. – P.46.
6. Christophersen P. The Articles. A study of their theory and use in English / Peter Christophersen. – Copenhagen; Oxford, 1939. – PP.196-199.
7. College Dictionary. – NY, USA: Random House, 2003. – 1716 p.
8. Collinson W.E. Indication. A study of demonstratives, articles, and other “indicators” / W.E.Collinson // Language Monographs. – 1937. - №17. – PP.40-41.
9. Sapir E. Language / Edward Sapir. – California: University of California Press, 1949. – PP.24-41.
10. Jespersen O. A. Modern English grammar on historical principles. Collected English writings / Otto Jespersen. – London: Routledge, 2006. – 592 p.
11. Jespersen O.A. Modern English grammar on historical principles. Part VII. Synta / Otto Jespersen – London: George Allen and Unwin, 1949. – PP.33-49.

12. Leech G. A communicative grammar of English / G. Leech, J. Svartvik. – M.: Pearson ESL, 2003. – 304 p.
13. Potter S. Language in the modern world / Simeon Potter. – Baltimore: Pinguin Books, 1960. – PP.40-48.
14. Stephanides E. A contrastive study of the English and Hungarian article / Eva Stephanides. – Budapest: LIHA, 1974. – PP.42-49.
15. Zandvoort R.W. A handbook of English grammar / Reinard Zandvoort. – London: Longman, 1969. – PP.137-147.

Summary

The article considers the importance of the English articles in the process of the English language study. Particularly the use of the articles with the nouns “*language*” and “*speech*” at the description of some peculiar cases has been detailed. Articles in the English language are deictic words, as their basic function is the interrelation of a given object with a speaker or a listener. The articles show how a speaker or a listener grasps the object of communication and in such a way supplies the utterance with the necessary deictic orientation.

УДК 821.111.0 : 811.111’ 38

РЕПРЕЗЕНТАТИВНА СПЕЦИФІКА НАРАТИВНОЇ МОДЕЛІ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Іван Бехта

Львівський національний університет імені Івана Франка

Проблемні питання опрацювання й інтерпретації оповідного дискурсу в комунікативному просторі англомовного постмодернізму надалі залишаються актуальними. Це зумовлено мовною еkleктикою літератури доби постмодерну, де простежуємо трансцендентність, пов’язану з реінтерпретацією текстових складників, орієнтацією на самоцитування, з моделюванням тексту, його розгортанням у часі, зрештою, ризоматичністю та нелінійністю викладу. Зміна конфронтації на загравання з читачем, наскрізний текстовий перфоманс щоб схилити його до співпраці у творах англомовних письменників-постмодерністів, спонукає до пошуку наративної моделі подання знань й опрацювання фактів для правильного тлумачення змісту художнього тексту постмодернізму.

Розуміння змісту художнього тексту значно залежить від того, хто і як його формує, і від того, хто і як його інтерпретує. У випадку з англомовним художнім